

به راهی

چهند ده‌ستخه‌ته‌ک دهینه دیتن، تشته‌ک نوی ژئی په‌یدا دبیت. د سهره‌دانه‌کیدا بو په‌رتووک‌خانا موفتییتن ئاکری لبازتیری ئاکری و لمیته‌فانداربیا ئه‌ندازیار (بلند محمه‌ده شوکری موفتی) (۱)، ژ نه‌قیین مه‌لا یه‌حیای موزوری کو سهره‌پرشتییا په‌رتووک‌خانئ دکه‌ت، ده‌قدیتنه‌کیدا پتیریا وان ده‌ستخه‌تین مه‌کار پی هه‌ی، بو مه به‌رچا‌فکرن.

ده‌ستخه‌تا مه‌لا حه‌سه‌ن

یه‌ک ژ ئه‌وان ده‌ستخه‌تان ب ناقتی (أحدیث ملا حسن) کو هنده‌ک پیتزانین و پارچه هوزان تیدا هه‌نه، بین چهند هوزان‌فانانه وه‌ک (صافی اربیلی "هیرانی"، حاج خلیل ابی خداد موصلی و هنده‌ک هوزان‌فانین دیکه. ده‌ستخه‌ت ب خه‌ته‌کی جوانئ شکه‌سته‌ی فارسی هاتیبه نقیسن، چهند به‌ریه‌ره‌کین کیمن، به‌لی بو‌قه‌کولین و لدویق‌چوونئ گرنگییا خو هه‌یه.

سه‌یدایی بلند هه‌می هژمارکربنه و د کاغه‌زه‌کی دا کا چ د ناخ به‌ریه‌رتین ویدا هه‌نه، هه‌می ب هویری نقیسنه کو جهی ده‌ستخوشیی و ماندیبوونیییه. ده‌ستخه‌ت هژمار (۵۵)، یا سیی یه ژ ده‌ستخه‌تین (خیلافه‌تی) کو بو مه‌لا حه‌سه‌نی دزقریت، د پیناسا ناقتی ویدا، هوسا لسه‌ر ده‌ستخه‌تی نقیسنه: "ملا حسن بن ملا عبدالرحمن بن الشیخ حسن الخیلافتی، جمعها ورتبها" عشممان افندی سنة ۱۳۳۰هـ، ثم أهداها إلى المفتي مع مجموعة أخرى من كتبه" (۲). ئانکو ده‌ستخه‌ت ب خه‌تی عثمان افندی سال ۱۳۳۰مش هه‌قبره‌ری سال ۱۹۱۲ز هاتیبه نقیسن.

صافی هیرانی و دوو هه‌لبه‌ستیت قه‌ته‌تیایی ژ دیوانا وی

نیسماعیل بادی
(دهۆک)

دویمایهیی دوو پارچه هۆزانیین وی ب ناغی (غزلیات صافی) و (تضمین) هک د ناغ وی د دهستخه تیدا بوون، پشتی مه پیتدا چوونهک د دیوانا وی یا چا پا سالا ۲۰۰۴ یدا کری (۴)، بۆ مه ئاشکرا بوو، کو ئەف هۆزانه د ناغ بهر په پرتین دیوانیدا نه هاتینه هه مپیز کرن.

صافی کینه؟

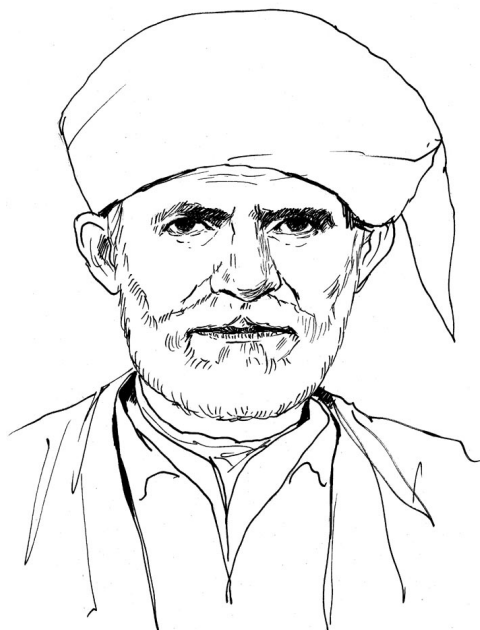
هۆزانشان صافی ناغی وی کاک مسته فا کورپی کاک عه بدوللا (ثانی) کورپی کاک عه لی کورپی کاک مسته فای هیرانییه، په یفا کاک د کورده وارییدا بۆ ریزگرتنی لبهری ناغی بۆ برایی مه زن، یان هه ره که سه کچی هیترا بکار دهیت. د قی بنه مالی دا ئەف په یقه لشوینا مه لا، یان شیخ بکارهاتییه. ئەو ژ بنه ماله کا زانا و شاعران بوویه (۵).

صافی سالا ۱۸۷۳ ز لگوندی هیران (هیران ناحیا خوشناوه)، چاقیین وی ب دیمه نین جوانین دهقه را خوشناوه تیی که فتینه. د ژبی چارده سالییدا دهست ب نفیسینا هۆزانی کریمه، بهرده وامی دایه خواندن و پشتی بابی وی چوو بهردلوقانیا خودی، جهی وی دگریت و بوویه جهی لیزقرینی بۆ مرید و دهرویشیت ریکا قادری (۶).

صافی هۆزان ب زمانێ کوردی و عه ره بی و فارسی و تورکی نفیسینه، د ئەشان زمانادا بی شه هرهزا بوو، داهینانا تیدا کری. صافی شاگرده کچی زیره کچی قوتابخانا (نالی) یه، ههروه سا کارتی کرنا مسته فا به گچی کوردی لسه ری یا روون و ئاشکرایه لسه ره هندهک هۆزانییت وی (۷).

هۆزانشان صافی ل ۲۵ ی موچه ره ما ۱۳۶۱ مش / ۱۲ ی شواتا ۱۹۴۲ ز دلێ وی ژ لیدانی رادوه ستیت و هه ره لهیران دهیته فه شارتن (۸).

د ئەشان هه ره دوو هۆزانادا، هه ره وهک د دهستخه تیدا هاتین، ژ (غزلیات) ین وی یین گه لهک خوش و دلقه کهرن، هه ره چهنده ب زمانێ فارسینه، به لی د پری مانا و مه به ستین شعرینه. پارچا دویمایهیی ژ لسه ره نفیسییه (تضمین)، کو ئەم لی ب شک که فتین، چونکی (تضمین) تیکه لکرنه لگه ل هۆزانا شاعره کچی دیتر، پشتی لیکه ریانه کچی، بۆ مه ئاشکرا بوو، کو ئەو چارین ریزا دویمایهیی یا هۆزانشانی فارس یی ب ناغ و دهنگ

صافی هیرانی

د ئەقی دهستخه تیدا ئەف نفیسینه هه نه:

- ۱- هندهک چارینین شیخ جامی.
- ۲- چارینه کا حاجی خه لیلی کورپی خودادا یی موصلی (کوردی).
- ۳- هندهک غه زه لیا تین هۆزانشان (صافی آریلی)، کو هۆزانشان ب دیتنا مه (صافی هیرانی) یه.
- ۴- شروقه کرنا هندهک فه رمووده یین پیغه مبه ری مه زن موچه مه د (س) ب زمانێ فارسی.
- سه یدایی بلند لسه ره نفیسییه "هه ره وه کو ئاشکرا، دهستخه ت دیارییه ژ هیترا عثمان ئەفندی بۆ هیترا سه مان ئەفندی، پاشی بۆ مه لا سه سه نی کورپی مه لا عه بدله حمانی کورپی شیخ سه سه نی خیلافه تی. لرۆژا ۳ ربیع الاول سالا ۱۳۳۰ مش به رانه ری ۲۰ شواتا ۱۹۱۲ ز. و وی ژ کریمه دیاری بۆ هه قزینی خویشکا خو (هبة الله موفتیی ئاکری) (۳).

صافی هیرانی

هۆماره کا مه زن یا هۆزانشانین کورد، پشتی چهنده جار دیوانین وان دهیتنه چاپ کرن، هیتستا به ره مه ی وان بهرده وام د ناغ که شکول و دهستخه تین که فتندا دهیتنه دیتن، صافی هیرانی یه که ژ ئەوان هۆزانشانی هه تا نوکه چهنده جار دیوانا وی هاتییبه چاپ کرن و به لاکرن. قی

ئه‌ئسین خواری ژی ده‌قی هه‌ر دوو هۆزانیین (صافی هی‌رانی) نه‌، ک‌وژ دیوانا وی یا چاپا دویماییی شه‌قه‌تیااین، پیشکیتشی خاندەئانان دکه‌ین، هه‌روه‌سا داکو بینه‌ ژێده‌ر و لسه‌ر چاپین داها‌تی به‌ینه‌ زیده‌کرن. هه‌روه‌سا سو‌یاسیا نقیسه‌ر و وه‌رگتیر مه‌سه‌وود خالد گولی دکه‌م، کوب هۆزانیین فارسیدا چووویه‌ خاری و چه‌ند شاشیپین راکرنی راسته‌کریین.

هوما‌م ته‌بریزی

غزلیات صافی

۱

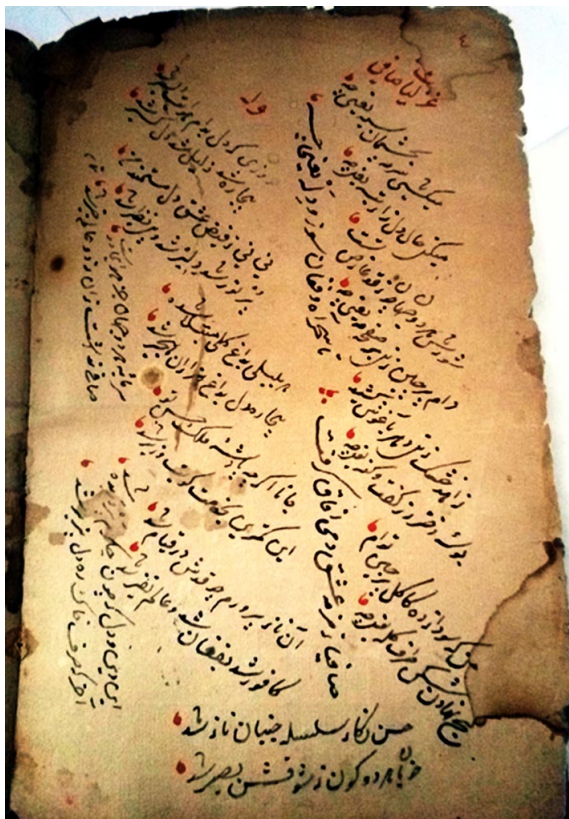
میکشی سرمه‌ بچشمان سیه‌ یعنی چه
 میکنی حال دل زار تبه‌ یعنی چه
 شورش هر دو جهان چون ز قدی عارض تست
 دام پرچین زنی بر صفحه‌ مه‌ یعنی چه
 زاهد خشک زنی دهر باغوش کشید
 بوسه‌ دختر دژ گفت و گنه‌ یعنی چه
 من که سودازده‌ کاکل پرچین توام
 کچ نهادن مشکن طرف کله‌ یعنی چه
 (صافیا) زمزمه‌ عشق دمی آفاق گرفت

(هوما‌م ته‌بریزی) (۹)یه، د هۆزانه‌کا خۆدا دبیتژیت:
 آی آرزوی چشم رویت به‌ خواب دیدن
 دوری نمی‌ تواند پیوند ما بر بریدن
 ترسم که جان شیرین هجران به‌ لب رساند
 تا وقت آنک باشد ما را به‌ هم رسیدن
 موقوف التفاتم تا کی رسد اجازت
 از دوست یک اشارت و ز ما به‌ سر دویدن (۱۰)

هۆزانئان صافی سی ریزین به‌راهیی نقیسه‌ینه و یا چاری ژ (هوما‌می ته‌بریزی) وه‌رگرتیه‌یه، ئەف جورئ نقیسه‌ینی د ناڤ هۆزانا کوردیدا، نه‌مازه‌ کلاسیکادا یی به‌ریه‌لاف بوو، هه‌ر (هیرانی) د هۆزانه‌کا خۆدا ب زمانئ کوردی سی ریزین به‌راهیی نقیسه‌ینه و ریزا چاری ژ هۆزانئانه‌کی و ریزا پینجی ژ هۆزانئانه‌کی دی وه‌رگرتیه‌یه. ئەف نمونه‌ د ناڤ دیوانا وی یا چه‌ند جاری هاتیه‌ چاپکرندا هه‌نه‌.

د قی (تضمین) یدا صافی دبیتژیت:

تضمین صافی آریلی
 یک روز شاهد قدس با سالکان همی گفت
 در راه وصل باید از جان و دل بریدن
 طالب بعدرخواهی از روی صدق گفتا
 (از دوست یک اشارت و ز ما به‌ سر دویدن)

تا سحر آه و فغان سوز و دله یعنی چه

۲

روزی که دل بدام هوایت اسیر شد
 بیچاره شد ذلیل شد دلگیر شد
 نی نی ژ فیض عشق دل مستمند من
 پر نور شد دلیر شد و بی نظیر شد
 هر بلبل بداغ گلی مبتلا شده
 بیچاره دل بداغ هزاران هجیر شد
 جانا اگرچه پادشه ملک حسن تو
 این کمترین بخدمت کویت وزیر شد
 آن نازپرورم چو قدش در قیام شد
 کافور شد بفغان شد و عالم نفیر شد
 حسن نگار سلسله جنبان ناز شد
 خوبان هر دو کون ز شوقش بصیر شد
 این دین و دل که چون جگرم پروریده شد
 آخر که صرف خاک ره دلپذیر شد
 سرمایه هر دو جهان جز هوای دوست
 (صافی) نداشت زان ز دو عالم خبیر شد

ژیدهر و فەرۆز:

- ۱- پەرتوکخانا موفتییین ناكری، ب سەرپەرشتییا ئەندازیار
 بلند موفتی، ناكری، رۆژا ۲۰۱۷/۱۲/۹ ب هه‌قالینا (د. نزار
 حسن گولی و هیرش كه‌مال رێكانی) مه‌ سەرهدانا وئ كر.
- ۲- كتیبخانا موفتییین ناكری، ب سەرپەرشتییا بلند موفتی،
 دەستخه‌تا (مه‌لا حسن‌ی).
- ۳- د پێوه‌ندییه‌كی دا، كاك بلند د به‌رسفا پرسیاره‌كا من دا
 دبێژیته‌: ئەوا لبیرا من كو ئەو دەستخه‌ته‌ مه‌لا حه‌سه‌نی نییه‌، یا
 كاپراییه‌كی یه‌ ب ناغی عثمانیان.
- ۴- محمدی مه‌لا مصطفی‌ هیرانی، دیوانی صافی، چاپخانه‌ی
 وه‌زاره‌تی په‌روه‌رده‌، هه‌ولێر - ۲۰۰۴، به‌شی فارسی، ل ۳۲۳ -
 ۵۰۷.
- ۵- دكتور مارف خه‌زنه‌دار، میژووی ئەده‌بی كوردی، به‌رگی
 پینجه‌م، چاپی یه‌كه‌م، (هه‌ولێر - ۲۰۰۵)، ل ۳۲۵.
- ۶- هیرانی، (هه‌ولێر - ۲۰۰۴)، به‌شی فارسی، ل ۳۲۳ -
 ۵۰۷.
- ۷- خه‌زنه‌دار، (هه‌ولێر - ۲۰۰۵)، ل ۳۲۵.
- ۸- هیرانی، (هه‌ولێر - ۲۰۰۴)، ل ۴۶.
- ۹- هومام ته‌به‌رتزی: هۆزانخانه‌كی فارسییه‌، ناغی وی
 هومامه‌دین كورپی محه‌مه‌د كورپی عه‌لاتی یه‌ ته‌به‌رتزییه‌. سالا
 ۱۲۳۸ ژ دایك بوویه و سالا ۱۳۱۴ چوویه به‌ر دلۆفانیا خودی.
 هه‌فچه‌رختی سه‌عدی شیرازی بوو.

به‌ری خو بده: www.blogf.com

10. www.blogf.com.

